

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Kiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshak

Fyorda, 5567 [1806/1807]

דף

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה כז

בַּעֲשֵׂה אֶרֶץ וּבִלְיָפְלוּ יִשְׁבִי תֵּבֵל : (יט) יַחֲיוּ מִתְּחִיל גְּבֻלְתִּי יִקְוּמוּן
דְּהִקְצוּ וְרִנְנוּ שִׁכְנֵי עֶפְרַיִם כִּי טָל אֹזֶלֶת טִלְגָּךְ וְאֶרֶץ רַפְאִים תִּפִּיל :
(כ) לְדַעְמֵי בֵּא בְּחֻדְרֵיהֶם וּסְגֹר דְּלִתֵיהֶם בְּעֵדָה תְּבִי כִּמְעַט רִגְעַ עַד
יַעֲבֹר־זַעַם : (כא) כִּי הִנֵּה יְהוָה יֵצֵא מִמְּקוֹמוֹ לִפְקֹד עוֹן יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
עָלְיוֹ וּגְבֻלְתָּהּ הָאָרֶץ אֶת־דָּמֶיהָ וְלֹא תִכְסֶּה עוֹד עַל־הַרְוֵגֶיהָ :
כז (א) בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד יְהוָה בְּחֻרְבוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְּדוּלָּה וְהַחֲזָקָה

יתיר י' יתיר ו'
ר ש " י
על

בם יפלו ל' ונפלינו אני ועמך שמות (לג) אין יושבי תבל יכולין לעשות פלא :
(יט) יחיו מתוך • למעלה התפלל שלא יחיו הרשעים כאן החפלה שיחיו
הכדיקים בבקשה מונך יחיו אחתו שמוותין עליך יחא דבר מלכות מלפניך לומר
נבלתי יקומון נבלות עמי שנבלו עצמן עלי להם חסי תקומה זו חילוף למה שכתוב
למעלה רפאים כל יקומו אבל חלו יקומון : הקיצו ורננו • כל זה יאמר להם
הקצ"ה הקיצו ורננו לשון ציווי הוא זה : כי טל אורות טלך • כי נחא לך
לעשות כן שיחא טל תורתך ומנותיך להם טל של אור : וארץ רפאים תפיל
ולארץ ולעפר תפיל את ארץ רפאים שריפו ידיהם מתורתך רפאים תפיל לפי
שאמר ובל יפלו יושבי תבל חזר ואמר אתה הפילם כי אין נדקוהו כדי להפילם :
(ב) לך עמי בא בחדריך • השוכה זו השיבוהו לנביא לך עמי בוא בחדריך
בבתי כנסיות ובבתי מדרשות : ד"ה החזון על מעשיך בחדרי לךך כך דרש רבי
תנחומא : וסגור דלתיך בעדיך • תירגס יונתן עבד לך עובדין טבין דיגנון
עלך ורבי תנחומא דרש סגור דלתי פוך שלא תהרה' אחר מדת הדין : חבי •
התחבאי מועט עד יעבור זעם כי אמת חפקד על שונאיך : (כא) כי הנה ה'
יונא וגו' • מומדת הרחמים למדת הדין : יושב הארץ • הוא הר שער • על
הרוגים • שהרגו בישראל :

כז (א) על לוייתן נחש זריח וגו' • ת"י על מלכא דאתרברב כפרעה מלכא
קדמאה ועל מלכא דאתרברב כסנחרב מלכא תנינא • זריח לשון פשוט
זריח

מכלל יופי

הפוך , אף צריך תאכלם אש : (יב) תשפוח , מערוך מן שפות הסיר : (טז) צקון לחם ,
כמו ינקו ונח באכרון הפ"א והנו"ן כוספת כנו"ן אשר לא ידעון אבותיך ופירושו שפכו התפלה
ביום שמוסרך למו והתפלה היא נחשאי , ובשרש צוק כתב ונכון הוא להיות מן השרש הזה
צקון לחם , ובמכלל ורבי יונה כתב בשם רבי יצחק בן גיקטילייא כי הוא מנסי העי"ן אבל
לפי ענינו יותר טוב הוא להיות מנסי הפ"א ויתכן להיות שנים שרשים והענין אשר ויהיה משרש
צוק כמוונקטוק : (יח) געשה • נפעל עומד : (יט) נבלתי , הגייה המתה הנופלת
תקרא כן והוא תאר ובלע"ז קאיד"ה והוא שחר עם ופירושו עם נבלתי יקומון מתוך או חסר כ"ף
כנבלתי

נאך ניכט . (יט) אַ לאַס' ריינע טאַרטען ווידער אויפֿלעבען , אונרע לייכען
 אויפֿערשטעהען ! — שוואַכעט , פֿראַהלאַקעט , דיא איהר אים שטויבע
 שלוממערט ! עס טהויעט , וויא טהונא אויפֿס גרין , דיא ערדע ווירפֿט טיראַנגען
 פֿאַן ויד ! (כ) וואַהלאַן , מיין פֿאַלק ! געה' אין דיינע וואַהנונגען , שליסע ריך
 איין ! פֿערבירג' ריך איינען אַוויגענבליק נור , ביס דער צאָרן פֿאַראַיבער איוט .
 (כא) דען , זיה ! דער עוויגע ערהעכט ויך פֿאַן ווינעם טהראַנע , זוכט דער ערד
 בעוואַהנער זינדע היים ; דיא ערדע דעקט דאָ (אויף איהר פֿערנאַססנע , אונס
 שולדיגע) בלוט אויף , פֿערבירגט דיא ערשלאַנגען ניכט מעהר .

כו (א) יענעס טאַגעס זוכט דער עוויגע מיט ווינעם שטאַרקען , גראַסען אונד
 מעכטיגען שווערד , לויחן , דיא גראַד' געשטרעקטע שלאַנגע , לויחן ,
 דיא

כ א ו ר

שהפֿלאת לנו בחסדיך , והזענתו מתקוממינו , בנס גדול וכורא . (יט) וחיו וגומר ,
 אתה ה' , המומית ומחיייה , הקיה את מתי עמך , אשר הרג מלך אשר , כתפסו את ערו
 יהודה (ראה מלכים ב' י"ח י"ג) , ויראו בשמחתנו , כי נפל אויבנו ! נבלחו . בא בלאן
 יחיד על האומה בכללה , ורבים כן . הקיצו וכו' . פה התעוררה נפש הכניא ביתר שאת ויתר
 עז , על הרעיון הכסג מתחייית המתים , ובהתלהוות הזאת ראם תפלתו נשמעת , וקרא
 למתי ישראל , האוכבים בקבר : התעוררו משנתכם , שוכני דומה ! כי המסיה את כל
 ברוחי תבל , הוא ירעיף עליכם משמי השמים על טוב , ותחינו מקברותיכם , כירק דשא
 רטוב מרסיסי לילה , ותירא את הארץ , וערינו נויס יכערו ממנה . ומה תגדל פעולת נעישת
 המאמר הזה בנפשו , אם נכיר במחשבתנו , שהוא נחלק לשני חלקים , יושרו משתי כתות
 משוררים , האחת תתחיל לשיר : יחיו מתוך וגו' , והשנית תפסיק שירת כת הראשונה ,
 ותענה בקול רם ומורז : הקיטו ורננו ! וכו' . התנוכן בא , קורא משכיל , ביופי מלינת
 המליץ הקדוש פה , וכפת ימתק לחכך . כי וכו' . אורות הם ירקות , כמו (מלכים ב'
 ד') ללקט אורות , אמר על דרך משל , על הראוי לירקות הוא טלך , כמו שהטל מחיה
 הירקות ומחייחם , כן טלך , אמר כנגד השם , שיהיה המתים * (רד"ק) . טלך . בא כנוי
 טובח במקום נסתר , ורבים ככה . וארץ וגו' . נפתח הוי"ו , להורות על ה"א הדעת
 הנעדר , והארץ תפיל הרפאים ממנה , ככפל אמת . (י' עזרא) . ועל פיו ו"ל תרגמתי ,
 כי דעתו נראית מטעמי המקרא , כי מלת וארץ מנוקדת בטפחא , שהוא מפסיק גדול .
 (כ) לך וגו' . מקרא זה והבא אחריו הם מאמר הסתימה (עפילאג , בעשלוס) , ובו
 אמר הכניא לאנשי ירושלים , שלא יתנו את העיר ביד מלך אשר , הכר עליהם , ולא יבאו
 להלחם עמו , רק יבשו ליזעתי ה' , כי עוד מעט , וכלה זעמו , ואז יאזר ורמסם כרוב
 חסדיו , ויפקיד עון אשר הרשעים , אשר הרעו לעשות בכל הארבות , ואפכו דם נקי . עמי
 בוא בחדרויך . על דעת ר' משה הכהן , שיסגרו בירושלים מפני סכחריב * (י' עזרא) .
 חבי . יא אומרים , כי בא כדרך בעלי ה"א באחרונה , כי ימנא עם לשון נקבה , כמו
 (שוות ה') ומטאת עמך , ורבי יהודה המדקדק כ"ע אמר , כי חבי שם על משקל שבי ,
 והראשון הוא האמת . (הכ"ל) . (כא) כי וכו' . אריה' מתגלגל : מאתר שכנת' .
 (הכשדי) . רמיה . דם זכי דאתמיד נה . (הכ"ל) .

כו (א) לויחן . כן נקראות בלאן ענר הסוית הגדולות והנוראות , שמקום נריאחן בים
 (זעעטהורע) , כמו הכרויות המאוכות והמזויקות , הנודעות בשמותן (קראַקאַריל ,
 וואַללפֿיש) , ורחה בספר תהלות (ע"ד י"ד , ק"ד כ"ו) , ובספר איוב (ג' ס' , מ' כ"ה) .
 נחש כריח י לשון פשוט , כנרית הזה . (רש"י) . וכן תרגמתי . ונראה שהוא (קראַ
 קאַריל) הנזכר , כי הקיה הזאת יש לה רגליס קנרים , אשר תרמוש בהם כנחש על הארץ ,
 גופה

תרגום אשכנזי

ריא געקריממטע שלאנגע היים ; אונד ערלעגט דאן אוינגעהויער אים מעערע
 (ג) דאן זינגט מאן איהם דען וועטמגעזאנג , דעם טרעפליכען וויינבערגע ;
 (ג) ,, איד , דער עוויגע , בעוואכע איהן , וועססרע איהן יעדען אויגענבליק ,
 ,, דאמיט קיין בלאטט איהם מאנגלע — היטע איהן טאג אונד נאכט .
 (ד) ,, איד וויטהע ניא ! — וואללט' איך מיט דען דארגען אונד דיסטעלן
 ,, קעמפפע , — איך דרענגע אין ווא איין , ליסע ווא אללע אין פייער אויפ'
 ,, לאדערן

ב א ו ר

ונאסה פשוטוארד , כנודע . לויחן נחש עקלתון . שענין עקלקלחם (תהלות קכ"ה ה') ,
 והטעם , נחש הכולך על גחוו , בתנועה סיבובית ועקומה , ואולינקראת לסנה הזאת לויחן ,
 כי אורש לזה יורה בלשון הערב , הקרובה מאוד ללשוננו , על הסיבוב זעיגול . ולרעת קנת
 יכוון המליץ הקדוש בזה על החיה הנודעת מספורי הקדמונים , אף שאיננה נמלאת בטבע
 ונקראת (דראכע) , כי לפי דמיון אנשי הקדס גם היא תחלל ותמעקש בהליכתה , כידוע .
 החנין . המלה הזאת חורה גם היא על בריות גדולות ומשונות שנים , עיין בחרגוס התורה
 לרמב"ן ז"ל (ראשית א' כ"א) , ואולי הכוונה פה על (וואללפיש) הנזכר , שהוא טוב
 צימם גדולים . ועל דבר הנמשל במקרא זה כתב הרשב"ע . ויש אומרים , כי לויחן נחש ברית ,
 גם עקלתון , הם ביבשה , והטעם על מלכי הארץ , והתנין הוא מלך מזרים , כאשר הוא
 כתוב בספר יחזקאל (כ"ט ג') , ויש אומרים , מלך צור , והישר זעיני דברי ר' משה הכהן ,
 שהוא רמז מנשר כל גבורי חיל , ונגיד ושר . וכוונת ר' משה ז"ל הנזכר , שירמז הכניא בזה
 על שרי מלך אשור הגדולים , אשר נפלו לפני ירושלים , כאמור בספר דברי הימים (ב' ל"ב
 כ"א) : וישלח ה' מלאך , ויחסד כל גבורי חיל , וינגיד ושר במסנה מלך אשור . (ב) ביום
 ההוא וגו' . ביום משלת סנחריב ושר שיר מקהלות בתוך יהודה (ראה למעלה מזה כ"ו א') ,
 והשיר הזה מתחיל בפסוק שלאחר זה , והולך עד פסוקו , והוא נחלק לשני מחלקות , וישר
 משני כתות משוררים : האחת משורר : אני ה' וגו' , עד אציהנה יחד , והשנית תענה :
 או יחזק וגו' , וכאשר אנאר עוד בע"ה . כרם החר . כנשתא לישראל , דהיא ככרס נתיב
 בארעא טבא . (הכשדי) . ועל פיו תרגמתי אשכנזית . ומאר הוא יין בלשון ארמי , תרגום
 יין אחר , ואמר רד"ק ז"ל , כי הוא יין אדום וטוב , והניח ראיה מלשון הערב , שנה יקרא
 יין אדום אל סמר . והנה המושל הכניא את ישראל לכרם , וזה דרכו במקומות רבות ,
 הן לשבח והן לגנאי , ראה למעלה מזה (ה' א' וכו') , וכן דרך כנאים אחרים , כמו שאמר
 ירמיהו (ג' כ"א) ואנכי נטעתך אורק וכו' . ענו לה . כשו עט לה' בתודה (תהלות קמ"ז) ,
 עיין גם בתרגום הרמב"ן ז"ל , ובניאורו לספר דברים (כ"ו ה') . (ג) אני וכו' . דברי
 השם : אני , ה' , אומר הכרס בזה , ומסקה אותו תמיד , שלא יחסר בו כל דבר , עלהו לא
 יבול , ואף כי פרו , יומם וליילה אשמרטו מכל כזק . וענין הנמשל , שהקב"ה יכליח את ישראל
 בכל מעשיהם , וירחיק מהם כל צרה ויגון , נוצרה . הפך מה שאמר (למעלה מזה ה' ה') :
 הסר משוכתו והיה לנער . (ד"ק) . לרגעים אשקנה . הפך מה שאמר (שם ו') : ועל
 הצנים אטוה עהמטיר עליו מטיר (הכ"ל) . פן יפקוד עליה . יאמר ר' יצחק בן שאול כ"ע ,
 כי יפקוד כמו (במדבר ל"א ט"ט) , ולא נפקד ממנו איש , והוא דבק עם לרגעים אשקנה ,
 פן יבול עליה . (מדברי י' עזרא) . וכן כתב רד"ק בשם אביו הריק"ס ז"ל ועל פי זה תרגמתי
 בל"א . (ד) חמה אין לי , כי איכה שמדתי , אלא ארך אפיים . (מדברי רד"ק) . ועל
 פי זה תרגמתי . וכל העוקרא הזה הוא עוד מדברי האלהים . מי וגו' . אם הייתי בעל חמה ,
 ורבותי להלחם עם השמיר והשית , אשר נכרס הזה , הייתי פוסע ביניהם , אנקע בסככי
 הקינים , ואארפס יחדיו בלא להנת אפי . וחצוי . כדרך בן אדם דבר הכתוב . (ו' עזרא) .
 שפיר ושיה . ועל על השעי ישראל , ותקשר מלת עם במקום הזה , ודומיהם רבים .
 אפשרה

על לוייתן נחש פרח ועל לוייתן נחש עמלתון והרג אחד התנין
 אשר בים : (ב) ביום ההוא פרח חמר ענוללה : (ג) אני יהור
 נצרה לרגעים אשקנה פן יפקד עליה לילה ויום אצרה : (ד) חמה
 אין לי מירחני שמיר שית במלחמה אפישעה בה אציתה יחד :
 הצ' בח"ק חש' בח"ק ר ש ב י (א) או

כברית הזה לפי שהיה ראשון • עקלתון לשון כפול לפי שהו' שני • ואומר אני
 לפי שאלו שלש אומות השונות מזרים ואשור ואדום לכך ח' על חלו כמו שא' בסוף
 הענין וזאלו האומדים מארץ אשור וסנדהי מארץ מזרים וע"ס שנמשלו עוזדי כוכבים
 ומזלות כנחשים הנושכין • לוייתן נחש בריח הוא מזרים • לוייתן נחש עקלתון
 הוא אשור • והרג את התנין אשר בים הוא צור שהוא ראש וסיף יושבת בלב ימים
 וכן כתיים קרויים חיי הים : (ב) ציוס הסוא • צעת הגאולה ישירו לישראל
 זו היא כרם חמר הוניה יינה טוב • חמר ווי"נוס בלע"ז : (ג) אני ה'
 צורה • צעת הגלות : לרגעים אשקנה מעט מעט אני משקה אותה כופ
 פורענו הבאה עליה פן אפקד עליה צבת אחת ואללנה לכך לילה ויום אני מחזוק
 צה ויוכתן תירגום אם לא שאני פוקד עליהם עמונות שהם מרגילים לפני לילה ויום
 סייתי מגין עליהם : (ד) חומה חין לי חין לי פה להגביר על האומות לפי שאף
 ישראל חוטאין ומדת הדין מקטרגת • מי יחנני שמיר שית במלחמה צבני מלחמתי
 זהוה ישמעאל מי יחנני ואוכל לפקוד עליהם ולא תוכל מדת הדין לנחו' שיטבו
 ישראל בתשובה והיא נותנת אותו שמיר ושית צבני מלחמה חפסע פסיעה על מדת
 הדין והפקוד עליהם אף יתרון ונוספו' על עונם ואליהם יחד כן ת"י ורבותינו ז"ל
 פירשו על ישראל המוסב על הכעס חמה חין לי בכל הכעסים שהכעסתי הכרם
 הזאת לא אוכל לשפוך חמתי לצערם מפני השבועה שגשבעתי לאבותיהם מי יחנני

כימים מכלל יופי

כנבלתי , זפירושו אומר כשתקום כנבלתי מן העפר יקומו גם כן שאר הנדיקים והוא ה"י בועט
 באמת שיקים שהי' יודע בעצמו שהי' פדיק : טל אורות כלומר כטל הראוי לירקות כמו ללקט
 אורות , או פירושו כמו אור היום : וארץ רכאים מפיל , כמו והארץ , ונעדרה ממי ה' ה'
 הידיעה , זפירושו הארץ תסליך המתים ממנה לחן האשה המפלת , או יסיה ת"י מפיל
 כנגד האל אמר מחיה מתיד אבל הרשעים והם הרפאים מפיל אותם לארץ עד שלא מחיה אותם :
 (כ) וסגור דלתיד , אם תהיה וי' ומפלת האקרא במאריך אף על פי שאין נקוד פת"ח
 עם הסו"ס אתה קורא הסו"ס כמו סו"ס ופת"ח : דלתיד , כתוב ביו"ד לשון רבים , וקרי
 דלתיד לשון יחיד על דרך כלל ואיננו מושקל דלת : נסנו"ל , כי היחיד צו דלתיד
 כמו ויקב חור בדלתיד : חבי , ציווי כאלמעו , וכשרש עמוס כתב ובא עם בלשון :
 בקנה למי • שמכרש • אותו לשון ציווי כמו מדוע שוכנה העם הזה ומעלת עמך אבל
 ברוב הוא לשון זכר , והנכון כי הוא עם נבלים שני כי אין בסמוך זכר לנקבה , וכן כתב רבי
 יהודה המדקדק , ובפירושו הביא הפירוש הראשון לעיקר והשני ציטט מפרשים : יעבור זעם ,
 כתוב ביו"קרי בלא וי' נקמ"ן חט"ף מפני המק"ף :

כז (א) נחש

ישעיה כז

(א) או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי : (ו) הבאים
ישרש יעקב יציין ופרח ישראל ומלא או פני תכל הנובה : (ז) הכמכת
מכהו הכהו אהם כהרג הרגיו הרג : (ח) בסאפאה בשלחה
תריבנה

ר ש י

כמים שעברו לולי השזועה הייתי שמיר וסיה ופושע זכרם ואליתנה יחד :
(ה) או יחזק במעוזי • או לשון אהם כמו או נודע כי שורגת הוא (שם כ"ח)
או יחזק עמי במעוזי שלא יבקש מעוז אלה מעוזי או יעשה שלום לי להניח דעתי
ואפי' שמתקשקש' צי על שאיני נוקם זכרי ואנקם זהם • שלום יעשה לי • מומדת
הדין שלא יוכל לקטרג ולומר מה נשחטנו או מאלו : (ו) הזאים ישרש יעקב •
הלא ידעתם מה עשיתי זרחשונה הזאים למזרים אשר השרים יעקב לנו
ופרחו שם עד מלאו פני תכל תנוזה • (ז) הכמכת מכהו הכהו • הראיתם
זנבורתי שכמכת המכה יעקב הכהו הם טבעום זמים ואני טבעתים זמים יס
תמויות שהם מתקיימות כגון זו וכגון (שמואל א' ז') הנגלה נגליתיה א בית חביד
(יחזקאל ח') הרוחה אתה מה המה עושים • הם כהרג • ישראל שהיו הרוגין
של פרעה הורג פרעה ועמו : (ח) זכרם אהם זכותה מדה • זשלחה תריבנה •
כשילחה וזכרים את ישראל תריבנה המדה זכרם שלה • הגה זרותו הקש' הגה דיבר

זריבנה

מכלל יופי

כז (א) נחש זריח , תאר מענין והזריח התיכון לפי שהוא מזריח הים מן הקצה אל
הקצה , והוא שם התיכון הגדול אשר זריח , וזשרש נחש כתב הוא ליתן ונקרא כן לפי
שדומה לנחש , וענין נחש זריח נחש עקלתון הוא משל על שלכי אומות העולם , ויש מפרשים
נחש זריח תלמי ונקרא נחש זריח ונקרא גם כן נחש עקלתון זעבור שהוא כמו מעוות וזריח
שהוא מזריח מן הקצה אל הקצה , וזשרש עקל כתב נחש עקלתון הוא ליתן הכולך זריח דרך
עקלתון שמעק לעצמו שאינו יכול לפשוט עצמו במקומות מהים מרוב גדלו וארכו , וכן קראו נחש
זריח מזריח מקומות מן הקצה אל הקצה והוא משל על חכמי האומות : (ב) כרם חמר ,
חרגים יין חמר , ואמר כן לרוב חשיבות ואדמימות היין ממנו וכן אמר ויין חמר ריבה לומר
אידם היין זריח חשיבות היין אדמימות כמו שאמר אל חמר יין כי יתאדם ואדום בלשון ערבי
אחמר : (ג) יפקוד , הוא ענין זכירה והשגחה על הדבר כלומר שמה זכרנה האות
ויין פניו להלחם עליה לילה ויום אחרנה , ולדעת דונש בן לברט פירוש כן שלא ויפקוד הוא
ענין חסרון , ועליה פירושו מענין והנה עלה זית , ופירוש הפסוק לרנעים אשקנה כן יחסר
אפי' העלה שלה וכל שכן הפרי : אצרנה , נקמן חטף הזדיק במקנת ספרים : (ד) חסה ,
לפי שיתחיים האדם בעת כעסו : וכן הכעס מרוב חמימות האדם הוא נקרא חמה זפלס
דעה עצה , ופירוש הפסוק חמה אין לי על ישראל שאם היה לי חמה מי הוא שיתן לי שמיר
וישית כלומר הכרם שנתן לי שמיר וסיה זמקים ענבים אם היה לי חמה הייתי
פושע זה פסיעה אחת והייתי זורכה כלה כאחת בזלממה כשאני בלחם עמה על כל עונותיה
כן פירוש הריק'ס והוא הטוב זזפירושים : שבור שית , חסר וי' השמוש כאלו אמר שמיר
ושית כמו שז ירח ראובן שמעון והדומים להם : אפשיעה , פירושו אשערה והוא נקמין
אשט' במקנת ככרים , והלשון הזה מורגל בדברי רבותינו ז"ל כאמרם פסיעה נסר
שעלה

תרגום אשכנזי

צד

לאדערן! (ה) שטערקט ער (דער עוויגע) מיך, איזט מיר שוועוועהר: דאן
 שאַפֿט ער פֿרידען מיר — פֿרידען שאַפֿט ער מיר דאן! —
 (ו) איינסט שלעגט יעקב ווידער ווארצעל, נדינט ישראל, אונד בליהט ווידער
 אויף, פֿיללט דיא וועלט אויפֿ'ס נייע מיט רסער פֿרוכט. (ז) דען שלוג גאָטט
 איהן וואָהל, וויא ער וויינע טראַנען שלוג? — מערטעטע אונטער איהם, וויא
 אונטער וויינען מערדערן? — (ח) ניין! מיט נאָכויכטס פֿאַללעם מאַסע
 איסמער — זעלבסט אַלס ער האַדערנד איהן צערשטרייעטע, זעלבסט אַלס
 שטירמישען

ב א ו ר

אפשעה. מענין כפֿע'ניני (שמואל א' כ') וכן מתרגם. אציחנה. ענין שריפה,
 כמו (שמואל ב' י"ד ל') והציתוה באש, ודומיו, וכני הנקבה אוסב על הכרס, שהיא לטין
 בקבה פֿה. (ה) או. לטון אס, כמו (שמות כ"א ל') או נודע כי אור נגח הוא. (הס"י).
 יחזק וכו'. דברי אנשי יהודה: אס ה' יחזק כוחו, ויהיה מעו ומשגבלו, או יעשה לנו
 שלום מכל אויביו, ונשכח לבטח על הארץ הקדושה. כן דעת ראב"ע ז"ל במקרא זה, וכן
 תרגמי. ועיין במפרשים. יעשה שלום וגו'. הכפל לחזק הענין (עמפֿאַטיש), כמו
 שכתב רד"ק ז"ל, וכן מתרגם אשכנזי. (ו) והמליץ האלהים דבר פה בימי נרה וזיקה, ויחוס
 מחוס נשמה ושמה על זמן העתיד, ויעודים על תשיבת ישראל מגלותם, בארצות מנרים ואסור.
 (מדברי החכם ר' דוד פֿרידלענדער בהערותיו האשכנזיות להפטרות שמות). הבאים.
 כלומר, הימים הבאים, והוא זמן הישועה. (מדברי רד"ק). ועל פי זה תרגם החכם המתרגם
 אשכנזי. והכשדי תרגם: יתכנסון מיבני גלותהון, ויתבון לארעהון, ותהיה כוונת מלת
 הבאים על ישראל, שיבוימן הגלות, ויבואו לארצם. ישרש וגו'. דרך משל (אללעגאריש),
 כמו שאמר הכשדי: תמן יתילדון דבית יעקב. יפסון ויסנון דבית ישראל, וימלן אפי תבל בני
 בנין. (ז) הכמכת וכו'. על דבר מליכת הכניא במקרא הזה, עיין במבוא הספר. מבהו
 הבהו וגו'. כלומר, האם הכה האל את ישראל, כאשר הכה את מכהו, סרעה וסנחריב
 וולתם, כי אס יסרו למשפט לבד. (החכם המבאר בהפטרות). כהרג הרוגיו הורג. אמרו
 המעתיקים, שהנכון ופֿאח הכפל אם כהרג הרוגיו הרגו, וכפי הנכתב עתה בכתוב,
 הטעם, כמו שכתב הראב"ע ז"ל, על הכנענים הכהנים, בקשת ישראל את ארנם.
 (החכם הנ"ל). הורג. עבר מבנין פקד, כמו עליך הורגנו כל היום (תהלות מ"ד כ"ג),
 והוא מוסב על ישראל. והטעם, שאל. המליץ הקדוש: הכי נהרג ישראל, כאשר נהרגו
 אויביו? (ח) לא בן! אף בקטוף ה' על ישראל עמו, וזרה אותם מארץ מנוחתם, בפקודת
 אף וזמה, לא ימאסם ולא נעלם לבלותם, רק משר אותם במדת רחמים ורחיכה. בסאסאה.
 דובי המפרשים אמרו, שהוא מגזרת בלה, והטעם מדה, והוא כפולה, כמו (ויקרא י"ג מ"ט)
 ירקרק. (מדברי עזרא). בשלחה. ענין ילוחין ונירושין, והכניו מוסב על כנסת ישראל.
 חריבנה. התי' וְהָיָה לטובח, ומוסבת על הקב"ה, והטעם שאמר הכניא אל האלהים: אתה,
 ה', תיסר את ישראל, עם נחלתך, במשפט ובמדה, אף אס חריב עמם על עוונותיהם,
 וחגרש אותם מעל ארמתם. וכעין זה כתב רד"ק בשם אביו הר"ק ז"ל. הגה. ענין הסרה,
 כמו (משלי כ"ה) הנו סניגים מכסף, הגורשע לפני מלך. (רד"ק), והנה המלה הזאת היא
 פעל עבר מבנין קל, ליחיד נסתר, ובאוי נופי טובח ונסחר במקרא זה, כמו שמשע עמים כלס
 (מלכי א' כ"ב כ"ה), ודומיו. והחכם המתרגם אשכנזי תרגם את כל המקרא בלשון נסחר,
 כפי הנאות בלשון היא. ברודו וכו'. נגד מה שאמר ומלאוכני תבל תנובה, אמר, נעת
 הכעם הסיר הפרי ברותו הקשה, שמיני נהם, ביום שנושנת בוח קדים עזה. (מדברי רד"ק).
 ביום קדים. ביום, אשר סוער ברודו מורסי, שהוא מניק מאוד לכמדים נחמימיתו. וכו'.

משל

תרגום אישכני

עטור מישען טאג , אלס מיט פֿורכטבארם גייסט'ער היימוכטע . (ט) פֿירן וואָהר'ן
 זיין ווערען פֿערזעהנט , יעקב'ס זינדען — ווערע דים דער שטראַפֿע פֿרוכט ,
 דאָס ער נון אַבלענטע זיינען פֿרעפֿעל , דער אַלשערע געשטיינע צערטריממער
 טע , צערברעכליכען קאַלקשטיינען גלייך — ניכט אַייכענהאַינע אַנבעטעטע מעהר ,
 ניכט זאָנענזיילען . (י) דאָרום וואָרד יאָ פֿעסטע שטאַרט צור איינערע , בעי
 וואָהנטער אַרט פֿערלאַססען , איינזאַם , וויא וויסטע ; דאָס נון דער יונגע שטיר
 דאָרט וויידעט , הין זיך לאַגערט , אונד דיא יונגען רייער פֿערזעהרט ; —
 (יא) דאָס צווייגע , קוים פֿערדאָרט , אַבגעבראַכען ווערדען , פֿאַן אַויפֿן
 לעוענדען ווייבערן צום פֿיער פֿערברויכט . וואָהרליך ! איין פֿאַלק פֿאַלל אונפֿער
 גונפֿט

ב א ו ר

אַל על יום זרה זוקה , כמו שאמר הכשדי : ביום לוט . (ט) לכן ענין שנועה . בואח
 במדה הזאת . וזה כל פרי וגו' . מטעם פרי מעלליהם יאכלו (למעלה מזה ג' יו"ד)
 כלומר , כי זה יהיה כל פרי העונם , שיסיר טטאתו , ויחזור למוטב , לא לעשותו כלה .
 (האמר בהפטרות) . אבני מובח . המזבחות , אשר עשו לבבלים . (מדברי רד"ק)
 גיר . הוא סיד , ובארמית (דניאל ה') על גיראדי כהל היכלא . (הכ"ל) . מנופצות .
 כמו (תהלות ב') ככלי יוכר תנפנס , מזבחות . (ן' עזרא) . והטעם , אבני סיד
 הקרובות להשבר ולהכפץ , וכאשר תרגם החכם המתרגם אשכנזית . לא יקומו . לא יתקיימו .
 (הכשדי) . (י) כי וגו' . עתה שיעבדו עבודתה , כל עיר שהיתה נבירה , היתה
 שצווחתם בדר , מאין יושב בה , ואותו שהיה נהומסכן האדם , הוא עתה חרב . (רד"ק)
 וכלה סעיפיה . אמר סעיפיים , לפי שהמשיל כנסת ישראל לכרם , אמר , כי העגל ירעה
 אותה , וכלה סעיפיה , כמו שאמר בנבואה הראשונה (למעלה מזה ה' ה') הסר מזיבתו
 והיה לבער . (מדברי הכ"ל) . (יא) ביבוש וכו' . ברוב ארצות המזרח יושעו עמים
 ופחיס ראויים לבער בהם אש , ועל ידי תיקון המירת הנפכים יעזרו עזר מעט , לנשל את
 המאכלים , והנשים והילדים ילקטו את הזמורות . וכן הוא עוד עתה בארצות הין , כפי
 ספור בעלי מהעות האחרונים . והנה אמר הנביא , שנפני הכרם האהוב , שהוא כנסת
 ישראל , יהיו מיוחדים לתשמיש הזה , וזה יעורר כבוד חושי מהכרה הגדולה בלב השומעים .
 (הערות אשכנזיות להפטרות שמות) . קצירה . קציר הוא ענף העץ , כמו (איוב כ"ט)
 וטל ילין בקצירי , וקצירה הוא לשון יחיד , דרך כלל , ואמר על הפרט דרך רבוי תשברנה ,
 רוצה לומר הסעיפיים והפטרות . (מדברי רד"ק) . השברנה . אך ינוס יבשו וזמורות הגפן ,
 והנה תשברנה , לשרפן באש . נשים וגו' . רוצה לאמור , כי כל אומה , אפילו יהיו קלסים
 כנשים , ירעו לה , וישחיתו אותה . (מדברי רד"ק) . מאירוח . יש אומרים , מזנות
 אריתי מורי (סיר ה' א') , והטעם , לוקטות , ויש אומרים , מאירות כמו מבעירות .
 והטעם , שהיו לעמים , וזה הנכון , וכמוהו (מלאכי' יו"ד) ולא תאירו מזבחי סגס .
 (מדברי ר' אברהם בן עזרא) . והחכם המתרגם האשכנזי שכל לקחו הוך , והרכיב בתרגומו
 שחי הכוונות יחד . אותה . כנוי הנקבה מוסב על הגפן , שנמשלה בו כנסת ישראל . ורש"י
 ז"ל באר כל הענין על מופלת אומה אחרת , וזלת ישראל , והוא מסכים עם דעת יונתן בן עוזיאל ,
 אך מה שהביא הוא ז"ל בשמו , שאלת מאירות במקרא הזה היא מענין הדלקה , לא מנחתו כן
 בטוסחא שלפני , ורק זה לשון התרגום : כשיא עלן לבית דחלתהון , ומלפן יתהון . ונראה ,
 שרגם מלת מאירות מענין הוראה , וכונת ביאורו על הכשים , אשר יתדו החומות הקדמונות ,
 לעבוד את האלילים , ולקזית מחוה שוא וכזו להמון העם , כנערות העובדות את האש
 (פֿעסטאַלינגען) בארץ רומי , ובהנא (דיא פֿריסטערן פיטהיא) , שהגידה בתרפיים
 (אַראַפֿער)

קריבנה הגה ברוחו הקשה ביום קדים : (ט) לכן בואה יכפר עוןך
 יעקב וזה כל פרי הסר הטאתו בשומנו כל אבני מזבח פאבני גר
 מנפצות לא יקמו אשרים וחמנים : (י) פי עיר בצורה בדר נורה
 משלח ונעזב כמדדך שם ירעה עגל ושם ירביץ וכלה סעפיה :
 (יא) ביבש קצירה תשבדנה נשים באות מאירות אותה פי לא עם

בינורת

ש י

בזיבורו הקשה : ביום קדים • ביום ויולך ס' את הים ברוח קדים עמה (שמות י"ד) :
 (ט) לכן • גם עמה בזאת היה מתבפר עון יעקב לזכות להגאל כמאז וזה כל
 פרי הטוב לו להסיר הטאתו אם ישים אבני מזבחו' צמותיו כאבני גיר מנופנות
 מודוקדות וכן ונפץ את עולליך (תלים קל"ז) וכן (ירמיה י"ג) ונפלתו' אם
 בלחיו • גיר מין צבע הוא : לא יקומו אשרים וחמנים • למען לא יקיימו להם ע"א :
 כי עיר בצורה בדר • כי בעשותם זאת עיר בצורה של ישמעאל תהיה בדר והטוב
 יהיה משולח מיושביו ונעזב כמדדך : שם ירעה עגל • אשרים ירשנו שקרוי עגל שג'
 (ירמיה ל"ח) כעגל לא לומר : וכלה סעפיה • ענפיה : (יא) ביבש קצירה קצירי
 שרשים כמו השלח קצירי (תלי' פ') ועש' קציר (איוב י"ד) כלומר כשתכלה זכות
 מעט שביבד את אביו אז תשברנה סעפיה : נשים באות מאירות אותה • עם חלש
 כנשים ידליקו' כך ת"י מאירות כמו (מלכים א') לא תאירו מזבחי חנם וכן פתר
 דונש מחמת שהעניס יסו יבשים יסו גוחים להדליק אבל מנחם פתר מלקטות כמו
 אריתי

מכלל יופי

בוטלת אחד מחמש מאות ממאור עינו של אדם : אציהנדה , שרשו צית , ענין הדלקה
 והבערה : (ה) יחויק , נש"א ופת"א : (ו) חנוכה , כלומר כחנונה כמו שאמר
 יצנינו מעיר כעש , הארץ , ותנובה מסר כ"ף הדמיון כמו לב שמח ייטיבנהה , שפירושו
 כנהה : (ח) בסאסאה , הוא שם במקום סאה וככלל זו הפ"א והע"ן והה"א בסוף
 למ"ד הפועל , ופירושו שהוא נפרע מהם במדה לא יותר מהמדה שהיא שפכת כמה כי אם
 מעט מעט קולקו : בשלחה , ענינו התפשטות , והוא קרוב לענין הטטה , לפי שמתפשטים
 הפארות והסעפים והוא כלל לשדות התנואה ולעני הפרי כלומר כשתריב כנסת ישראל אתה
 שלח להם בשדות ובגינות השדפן והירקון ארצה וחסיל וכיוצא בהם ואין כונתך לאצחם כאשר
 עשית במכיס אותם פרעה וסכתריב [ובשרש שלח בשם הריק"ם פירש בשלחה ומענין בשלח
 יעבורו כלומר בחרבה רצית לריב אותה כלומר במדה שחדדה כמו שאמר בסאסאה חמר רצית
 להרגה ולדונה נאש כמות סדום כי מעשיה כמעשיהם כמו שאמר עליה קצינו סדום
 עם עמורה וכן היית דונה לשפטה !ולי' שקמל האל עליהם והנה האש והסירה ברוח קדים
 עזה לאשר שזרקה על העיר כמו שפירש ביחזקאל ל"ט] : הגה , ענין הסדה כמו הגו
 סיגים מכסף הגו רשע לפני מלך : (ט) גיר , ענינו סיד ובארמית על גירא די כתלהיכלא :
 (י) משלח , ענין התרת הדבר מאין עוצר שיהיה פתוח ומותר לכל שירצה להכנס בו :
 (יא) קצירה , הוא ענף העץ כמו וטל ילין בקצירי תשלח קציריה עדים , וקצירה הוא לשון
 יחיד דרך כלל , ואמר על הפרע דרך דבוי תשברנה , דונה לומר הסעפים והפארות :

מאירות

ישעיה כו כח

בינות הוא על-בן לא-ירחמנו עשהו ויצרו לא יחננו : (יב) והיה
ביום ההוא יחבט יהוה משבלת הנחר עד-גחל מצרים ואחם
הילקטו לאחד אחד בני ישראל : (יג) והיה ביום ההוא יתקע
בשופר גדול ובאוי האבדים בארץ אשור והנדהים בארץ מצרים
והשחחוו ליהוה בהר הקדש בירושלים :

כח (א) הוי עטרת גאות שפרי אפרים וציץ נבל צבי תפארתו

אשר

ר ש י

אריתי מורי (שיר ה' וארוה כל עוברי דרך) (תלים פ') השיב לו דונס והלא כתיב
ביצט קצירה ובענפים יבשים אין מלקטין פרי וכן רבותינו שאסרו לקבל מהן דקה
ופני הטעם הזה שאמרו בבבא בתרא פ"ק לית ליה ביצט קצירה תשברנה :
(יב) יחצט ה' . ת"י יתרמון קטילין ואני אומר צ' לשונות הללו חיבוס ולקיטה
נופלין זה על זה כחובט זיתיו וחת' ומלקטין ואחריו מלקטין אותן מן הארץ כך הקב"ה
יתחיל האטיפה כמו שנה' יתקע בשופר גדול . משבולת הנהר . הם החובדים
בארץ אשור . ועד נחל מנרים . הם הנידחים בארץ מנרים . הנהר פרת . הם
צבי אשור היושבים על פרת . עד נחל מנרים הם יושבי מנרים . יחצט אותם
כחובט זהים . ואחם תלוקטו . מן הגלגלת . לאחד אחד . המוציא אחד מכס
יביאסו נחם : (יג) האובדים בארץ אשור . לפי שגפלו מארץ רחוקה לפני
מן הנהר סמצטיון קראס אובדים :

כח

(א) שכורי אפרים . שהיו משתכרין ביין טוב של מדינת פרוגיתא כדאמר
מייח דדימוסית וחמר' דפרוגיתא קפחו עשרת השבטים : וציץ נובל צבי
תפארתו ומנצט מטע תפארתו יהי לין הפרח שלו : נובל . הם תאינים המתקלקלות
כמו ששנינו בצרכו' על הכובלות ופירשו רבותינו בושלי כומר' וציץ אן כדמתרגמינן
ויציץ לין ואציץ אן אשר נטועי' על ראש גיא שמכ"היא כנרת שפירותיה מתוקים והם
הם הולמו' ענבים ביין הולמויין כתישי חמר ויש עוד לפתור צבי תפארתו אשר על
וגומר צבי תפארת שכל ראש עשרת השבטים המשוחים בגאות ראשי שונים כמו
שנאמר (עמוס ו') ראשי שונים ימשחו . גיא לשון גאות כמו (לעיל ט"ז)
מוחב

מכלל יופי

באירוח , שרשו אור , ופירושו חלשים כנשים מצערות אותה [ובשרש ארהוויש יכרשים
נשים בלות מאירות אותה עכין לקיטה כמו אריתי מורי אף על פי שהוא שרש אחר , ופירושו
כאשר תשברנה הפארות יבאו הנשים וילקטו אותה כי אין לך הנשים לעלות על העץ ללקוט .
כח (א) אשר על ראש גיא שמנים , רוצה לומר אשר על ראש הולמויין שהוא גיא
שמנים דמה הראש שלהם לרוב התענוג והתענוג ויזיקת השין המנוס על ראשם
תמיד עד שהיא נגר כמים הנגרים בנקל ובגיא כן פירשו רבי יונה : הולמויין , שכורי יין
והוא